

Odborný posudek diplomové práce – stupeň MgA.

Jméno studentky: **BcA. Aneta Andělová**

Název práce: **Různá hudebně teoretická pojetí harmonické funkce**

Vedoucí diplomové práce: prof. MgA. Vladimír Tichý, CSc.

Oponent diplomové práce: doc. MgA. Mgr. Jiří Bezděk, Ph.D.

Ve své diplomové práci *Různá hudebně teoretická pojetí harmonické funkce* si autorka BcA. Aneta Andělová vytyčila za cíl prozkoumat a navzájem porovnat pojetí fenoménu harmonické funkce různými hudebními teoretiky a na základě kritického srovnání zároveň s uplatněním vlastních zkušeností z práce s harmonickým materiálem (převážně v pedagogické praxi) pokusit se o formulaci vlastního pojetí harmonické funkce.

Harmonická funkce je jev úzce vázaný na fenomén tonality. Tonalita není neměnným stavem, nýbrž vývoji hudebního myšlení odpovídajícím procesem: řečené tedy logicky platí i pro harmonickou funkci. Hudební teorie uvedený proces zkoumá v závislosti na dobové praxi a zároveň v souladu se stupněm rozvoje vlastních pracovních metod analytických a systematických. - Dnešnímu uchu (po Hindemithovi, Stravinském, Honeggerovi, Schönbergovi, Prokofjevovi, Bartókovi, Martinů, ale již i po Wagnerovi, Skrjabinovi, Debussym) se harmonická funkce a harmonická funkcionalita nutně musí jevit poněkud jinak, než jak se jevila uchu posluchače a hudebního teoretika 18. a první poloviny 19. století, vychovanému zkušeností s hudební řečí Mozartovou, Beethovenovou či Schubertovou. Lze tedy konstatovat, že harmonická funkce není fakt jednou provždy jednoznačně definovatelný, jeho podstata není nikdy úplně zcela stabilně zafixovaná, pokud ji neuchopíme v její historické proměnnosti (viz např. význam funkčního uplatnění chromatických mediant, lydické a frygické funkce či funkce antitóniky v hudbě skladatelů první poloviny 20. století pro celkové hudebně teoretické uchopení harmonické funkcionality v hudbě skladatelů uvedeného období). Autorka se snaží fenomén harmonické funkce uchopit a prozkoumat s respektem k této historické proměnnosti. Historický pohled není však jediný, vyjevující nám pojem harmonické funkce v jeho víceznačnosti. Aneta Andělová se zamýšlí i nad rozdílností pohledů v rámci jedné generační vrstvy hudebních teoretiků (např. K. Janeček, K. Risinger, J. Volek). - Vzhledem k řečenému tedy zkoumá problematiku harmonické funkcionality ve dvou dimenzích: v dimenzi procesuálně časové (historicko-vývojové) a v dimenzi faktu poměrně pestrého názorového spektra, existujícího a posuzovatelného v rámci určitého zvoleného konkrétního časového bodu. Nežůstává však u pouhého srovnávání pohledů a konstatování rozdílů, nýbrž sama – na základě takto získaných postřehů a s nimi spojených úvah - usiluje o nalezení vlastního pohledu; tento rys práce je nutno ocenit jako projev hudebně teoretické kreativity, tedy něco, co se snažíme u svých žáků probudit („tvořivou jiskru“). Čtenář práce si nepochybně z četby může odnést nejen poučení, informaci v podobě konstatovaných dat a faktů, nýbrž i popud, inspiraci k vlastnímu přemýšlení a k dalšímu domýšlení.

Práce o celkovém rozsahu 89 stran (včetně grafů a soupisu literatury) je členěna v Úvod, 4 kapitoly (1. *Historický kontext*, 2. *Funkční systém*, 3. *Reflexe funkčního systému v dobové literatuře*, 4. *Vlastní pojetí*) a Závěr. V Úvodu předkládá autorka svůj záměr a cíl svého zkoumání, v souvislosti s tím též komentuje výběr autorů, jejichž pohledům hodlá věnovat pozornost. V souladu se svým záměrem a s ohledem na výše uvedené skutečnosti, týkající se uchopitelnosti harmonické funkcionality v procesu jejího vývoje, autorka hned po úvodu jako východisko svého zkoumání zařadila kapitolu *Historický kontext*, věnující pozornost podmínkám a průběhu zrodu tonální harmonie (a tedy harmonické funkcionality) v prostředí a kontextu středověké církevní modality, kulminující v evropské hudbě 16. století. Předmětem pozornosti a úvah jsou myšlenky Heinricha Glareana, Gioseffa Zarlina, a v návaznosti na ně pak Jeana Philippa Rameaua a konečně pak Huga Riemanna, který jako první na přelomu století 19. a 20. zavádí pro zkoumanou skutečnost označení *harmonická funkce*. Podrobnějšímu komentáři různých přístupů k pojmům funkce, harmonické funkce, funkčního systému, funkcionality je věnována 2. kapitola. V rámci této kapitoly jsou též pojednány názorové proudy harmonického monismu a harmonického dualismu a zmíněny nejdůležitější argumenty každého z nich, stručně je zde též komentováno značení harmonických funkcí a zmíněna značná nejednotnost, jež v tomto směru vládne.

Nejrozsáhlejším oddílem práce a jejím badatelským těžištěm je 3. kapitola *Reflexe funkčního systému v dobové literatuře*. Autorka zde analyzuje, komentuje a srovnává pojetí harmonické funkce ve vybraných slovnících a encyklopediích a hlavně v publikacích a studiích 18 hudebních teoretiků od poloviny 19. století dodnes – převážně českých, ze zahraničních autorů pak Hugo Riemanna, François-Auguste Gevaerta, Johna Harrisona, Juraje Beneše, Miroslava Filipa. Logické vyústění uvedených rozborů a úvah přináší následující 4. kapitola *Vlastní pojetí*: autorka v ní předkládá vlastní způsob uchopení harmonické funkcionality: „Harmonická funkce je vázána na tonalitu, kterou spoludefinuje a spoluvytváří.“ (viz str. 78) - Vycházejíc ze všeobecně sdíleného pohledu na tonalitu jako na uspořádání centricky hierarchické, upozorňuje na dvojí rovinu fungování hierarchických vztahů v tonálním kontextu: jednak jde o pojetí funkce jako vztahu akordu k harmonickému centru, jednak o její pojetí, vycházející ze vztahu akordu k jeho bezprostřednímu okolí. Z těchto skutečností pak vyplývá i možnost funkční ambivalence, tj. dvojího funkčního výkladu slyšeného akordu. - Dalším důležitým autorčiným postřehem je upozornění a položení důrazu na psychologickou podstatu zkoumaného jevu: akord v kontextu harmonického proudu je vnímán nejen jako fakt čistě akustický (zvuk, kmitání...), nýbrž ve své vztahovosti vnitřně subjektivně interpretován právě jako harmonická funkce: „Harmonická funkce je psychoakustický jev. Je to vyjádření hierarchických vztahů mezi souzvuky, uplatňující se v rámci jasně vymezeného prostředí, harmonickém kontextu. Centrem tohoto hierarchického uspořádání je akord s nejvyšším klidovým potenciálem.“ (viz str. 81). Specifické otázky a pohledy, spojené s vlastním pojetím, rozpracovává v rámci kapitoly v 7 samostatných bodech. - S radostí konstatuji, že autorka ve 4. kapitole formulující vlastní pojetí předkládá pohled zralý, poučený studiem literatury i uplatňující vlastní praktickou zkušenost s harmonickým materiálem; v této kapitole sledávám myšlenkové těžiště práce, projev autorčina samostatného tvořivého přístupu.

Závěr:

Diplomová práce Anety Andělové *Různá hudebně teoretická pojetí harmonické funkce* splňuje po stránce obsahové i formální požadavky na magisterskou diplomovou práci. Cíle práce jsou v úvodu výstižně a srozumitelně formulovány, díky uplatněné pracovní metodě pak náležitě naplněny. Práce s daty a informacemi, odkazy na prameny a literaturu odpovídají standardním požadavkům. Jazyk je srozumitelný a výstižný, náležitě využívající hudebně teoretické odborné terminologie. Celková struktura práce, její rozvrh a členění v kapitoly a odstavce, odpovídá specifikům a požadavkům zvoleného tématu. Zde budiž vyslovena připomínka k některým drobným chybám a překlepům (např. na str. 73 v nadpisu kapitoly a též v obsahu – „Miloslav Filip“ – správně Miroslav; na str. 79 – „alterovnané akordy“ – správně alterované; na str. 17 – poslední řádka textu – „jež“ – správně jenž). Zároveň budiž řečeno, že jde o připomínku zcela marginální; vzhledem k nízkému výskytu uvedených drobných chyb je uvedené pochybení – posuzováno v poměru k pozitivům práce – prakticky zanedbatelné.

Z pohledu vedoucího práce s radostí konstatuji, že Aneta Andělová postupovala při její tvorbě soustavně, pečlivě a zodpovědně. S dílčími otázkami, vyplývajícími z postupně řešeného úkolu, průběžně vystupovala na semináři hudební teorie, zde byly též podrobeny diskusi, jež jí opět přinášely mnohé podněty pro další pokračování práce. Podle mého názoru se jí úkol a cíl, který si předsevzala, podařilo naplnit.

S ohledem na vše výše řečené hodnotím předloženou magisterskou diplomovou práci Anety Andělové *Různá hudebně teoretická pojetí harmonické funkce* jako úspěšně splněný úkol a doporučuji ji k obhajobě.

Na úplný závěr dvě otázky do rozpravy:

1. Jaké je Vaše osobní stanovisko k názorovému sporu monismus – dualismus?
2. Jaké je Vaše osobní stanovisko k názorovému sporu, týkajícímu se počtu harmonických funkcí?

V Praze 2.6.2018

Vladimír Tichý